

Eiropas Savienības fondu apguves efektivitāte Latvijā

Sanda Blumberga, Riga Technical University

Kopsavilkums. Šī raksta mērķis ir sniegt Eiropas Savienības (ES) fondu apguves efektivitātes novērtējumu Latvijā, kā arī formulēt izstrādātos priekšlikumus ES fondu apguves efektivitātes paaugstināšanai. Pētījumā izmantoti Ministru kabineta ziņojumi, Finanšu ministrijas un Centrālās statistikas pārvaldes materiāli, kā arī autores personīgā pieredze attiecīgajā jomā. Pētījums veikts, izmantojot loģiski konstruktīvo metodi, statistikas analīzi, datu un ekonomisko procesu salīdzināšanas metodi, vēsturisko pieeju.

Veiktā analīze rāda, ka 2004. – 2006.gada plānošanas periodā ir bijusi augsta ES fondu kvantitatīvās apguves efektivitāte. Savukārt līdz 2007.gadam ES fondu projektu ietekme bija pozitīva, bet nav pietiekami efektīvi ietekmējusi ekonomisko izaugsmi un nodrošinājuši tās ilgtspējīgumu. Rakstā autore pierāda, ka jaunajā plānošanas periodā nepieciešams pavērsiens projektu ieviešanas attīstībā, atbalsta programmas jāsabalansē ar attīstības vajadzībām un ekonomisko situāciju valstī, nepieciešams vienkāršot projektu ieviešanas procedūras, kā arī uzlabot konkrētu atbalsta programmu saturu.

Atslēgas vārdi: Eiropas Savienības fondi, fondu apguves efektivitāte, struktūrfondi.

I. IEVADS

Eiropas Savienības fondi ir finanšu atbalsts, ko piešķirusi Eiropas Komisija ES dalībvalstu, t.sk. Latvijas vispārējās attīstības veicināšanai. Šis finanšu atbalsts tiek piešķirts ar tādu fondu starpniecību kā Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF), Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds (ELVGF), Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments (ZVFI), Kohēzijas fonds.

ES fondu finansējums tiek piešķirts dažādās jomās - sākot ar uzņēmējdarbību un infrastruktūras attīstību un beidzot ar izglītību un veselības aprūpi. Saskaņā ar Vienoto programmdokumentu [1], kas ir galvenais 2004. – 2006.gada perioda ES fondu plānošanas dokuments Latvijā, struktūrfondu (ERAF, ESF, ELVGF, ZVFI) sadalei 2004. – 2006.gadā tika izvirzītas četras prioritātes: līdzsvarotas attīstības veicināšana; uzņēmējdarbības un inovāciju veicināšana; cilvēkresursu attīstība un nodarbinātības veicināšana; lauku un zivsaimniecības attīstības veicināšana.

Šīs prioritātes var uzskatīt par struktūrfondu līdzekļu investīciju svarīgākajiem virzieniem. Savukārt Kohēzijas fonda finansējums tika paredzēts valsts nozīmes vides un transporta objektu attīstībai.

Struktūrfondu no ES 2004. – 2006.gada plānošanas periodā tika piešķirts kopējais finansējums 625,57 miljonu eiro apmērā. Kohēzijas fonda finansējums bija lielāks - 710,77 miljonu eiro, kas izskaidrojams ar lielākiem šī fonda atsevišķu projektu apmēriem. Kopumā Latvijas tautsaimniecība saņēma 1336 miljonu lielu grantu no ES budžeta.

Lai noteiktu ES fondu ietekmi uz tautsaimniecību, jāņem vērā, ka papildus šim piešķirtajam finansējumam iztērēts privātais un valsts līdzfinansējums projektu īstenošanai.

Efektīva Eiropas Savienības fondu apguve un izmantošana ir svarīga pozitīvas ES fondu ietekmes nodrošināšanā un paredzēto tautsaimniecības attīstības mērķu sasniegšanā. Vērtējot fondu izmantošanas efektivitāti, ir ļoti svarīga arī visa piešķirtā ES fondu finansējuma izmantošana, lai par attiecīgo analīzes periodu būtu izmantots pēc iespējas lielāks piešķirtā ES fondu finansējuma apjoms. Neizmantošanas gadījumā piešķirtais ES fondu finansējums tiek zaudēts un atņemts no nākamā plānošanas perioda piešķiruma. Tāpat ir svarīga fondu līdzekļu piešķiršana atbilstošiem projektiem, kas nevarētu tikt īstenoti bez ES fondu palīdzības un atbilstošām jomām, kas vislielākā mērā veicinātu Latvijas tautsaimniecības attīstību, t.i., jānodrošina fondu apguve ne tikai kvantitatīvi, bet arī kvalitatīvi augstā līmenī.

II. ES FONDU APGUVES APJOMI

Fondu apguves apjomu analīzi autore veic par trīs atskaites periodiem:

- no 2004.gada 1.maija, kas ir datums, kurā Latvija iestājās Eiropas Savienībā un no kura sāka saņemt struktūrfondu un Kohēzijas fonda atbalstu, līdz 2006.gada 31.decembrim, kad beidzas plānošanas periods;

- no perioda sākuma 2004.gada 1.maijā līdz 2007.gada 31.martam, kad tiek uzņemtas visas 2004. – 2006.gada plānošanas perioda ES fondu saistības, t.i., tiek noslēgti līgumi ar projektu īstenošanai;

- no 2004.gada 1.maija līdz 2009.gada 31.martam, kad ir veiktas visas izmaksas 2004. – 2006.gada perioda ES fondu saņēmējiem, t.i., tiek īstenots apguves mērķis.

Pirmajā periodā - līdz 2006.gada 31.decembrim, struktūrfondu projektiem tika piesaistīti 95,73% no 2004. – 2006.gadu periodā pieejamā finansējuma, t.i., noslēgti līgumi ar projektu īstenošanai par šādu finansējuma apjomu. Savukārt projektu īstenošanai izmaksāti 32,16% no finansējuma.

Šajā periodā Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda apguve notika visveiksmīgāk - projektiem tika piesaistīti 98,97% no 2004. – 2006.gadā pieejamā struktūrfonda finansējuma, bet projektu īstenošanai tika izmaksāti jau 72,62% jeb 47 miljoni latu. Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta ietvaros projektiem tika piesaistīti 87,38% finansējuma, bet izmaksāti bija 60,69% no struktūrfonda finansējuma jeb 10,5 miljoni latu. Lauksaimniecības fondu labie apguves rādītāji saistīti ar Pirmsiestāšanās fonda „Special Assistance Programme for Agricultural and Rural Development” (turpmāk tekstā - SAPARD) apguves pieredzi un projektu specifiku -

lauksaimniecības un zivsaimniecības jomā tie ir vienkāršāki un ātrāk īstenojami.

Eiropas Reģionālās attīstības fonda ietvaros projektiem piesaistīti 95,08% pieejamā struktūrfonda finansējuma, projektu pieteicējiem atmaksāti 22% jeb 58,9 miljoni latu, Eiropas Sociālā fonda ietvaros šie rādītāji ir attiecīgi 96,93% un 28,85% jeb 26 miljoni latu.

Tāpat līdz 2006.gada beigām tika apstiprināti 46 projekti par visu Latvijai pieejamo Kohēzijas fonda finansējumu – 710 miljoniem eiro, trešdaļa finansējuma jeb 235 miljoni eiro jau samaksāta projektu īstenošanai.

ES struktūrfondu administrēšanā iesaistītās institūcijas līdz 2006.gada beigām apstiprinājušas vairāk nekā 5 000 projektu, līgumi noslēgti par vairāk nekā 4 000 projektu īstenošanu.[2]

2006.gada beigās Latvija pilnībā bija izpildījusi struktūrfondu finansējuma izmaksu principa N + 2 nosacījumus attiecībā uz visiem četriem struktūrfondiem – ERAF, ESF, ELVGF un ZVFI, kas nozīmē, ka par 2004.gada struktūrfondu piešķirumu Eiropas Komisijā bija iesniegtas nepieciešamās struktūrfondu izdevumu deklarācijas un Latvija saņēma visu 2004.gada piešķiruma finansējumu.

2006.gada 18.decembrī tika pieņemts Ministru kabineta rīkojums Nr. 975 „Par virssaistību uzņemšanos Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta līdzfinansētajām Vienotā programmdokumenta aktivitātēm 2004. – 2006.gada plānošanas periodā”. Lai nodrošinātu pilnīgu struktūrfondu līdzekļu apguvi 2004. – 2006.gada periodā, šis rīkojums paredz uzņemties virssaistības, t.i., noslēgt projektu īstenošanas līgumus ar struktūrfondu finansējuma saņēmējiem, pārsniedzot pieejamā finansējuma apjomu visos četros struktūrfondos – par 10% ERAF, ELVGF un ZVFI, par 5% ESF. Ar virssaistību palīdzību plānots novērst struktūrfonda finansējuma neapgūšanu neveiksmīgu aktivitāšu un projektu gadījumā. Virssaistības atbilstīs kvalitatīvus projektus, kuriem trūkst finansējuma un piešķirs papildus finansējumu projektiem, kuriem trūkst finansējuma.[3]

Otrajā atskaites periodā - līdz 2007.gada marta beigām, ir uzņemtas ES fondu saistības 100,44% apmērā (skat. 1.tab.), nedaudz vairāk kā pieejamais finansējums, tātad tiek izmantotas virssaistības. Tas tiek darīts ar mērķi nezaudēt piešķirto finansējumu projektu neveiksmīgas īstenošanas gadījumā. No visa piešķirtā finansējums maksājumi veikti 35,85% apmērā, kas ir ļoti zems izmaksu līmenis. Visām ar lauksaimniecību saistītajām aktivitātēm vērojams augsts izmaksātā finansējuma līmenis – vairāk kā 70%. [4] ERAF gadījumā izmaksu līmenis ir zems, bet to var izskaidrot ar projektu ilgumu. ERAF projekti parasti ir lielāki pēc apjoma un tiek īstenoti ilgākā laika periodā.

Trešajā periodā – līdz 2009.gada 1.ceturkšņa beigām, ir noslēgusies maksājumu veikšana finansējuma saņēmējiem, t.i., izmaksāts viss finansējums, par kuru tika noslēgti līgumi projektu īstenošanai un kas tika piešķirts no Eiropas Komisijas puses (skat.2.tab.).

Izmaksātais finansējums visiem četriem struktūrfondiem pat pārsniedz Eiropas Savienības piešķirto finansējumu, līdz ar to papildus finansējumam bija jāizmanto valsts budžeta līdzekļi. Kaut gan Finanšu ministrija, kā vadošā iestāde, uzskata to par pozitīvu apstākli un iespēju deklarēt visus 100% no struktūrfondu piešķiruma, tas reāli liecina par kļūdām finansējuma plānošanas procesā, jo uzņemtās papildus saistības, kas bija pieļaujamas 10% apmērā, arī ir reāli pārvērtušās īstenotos projektos, kuriem pienākas ES fondu finansējums. Var secināt, ka noteiktais virssaistību apjoms bija pārlietu liels un pieņemamais apjoms bija jānosaka 5% robežās.

1.TABULA

STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA (LĪDZ 31.03.2007.)

#	Struktūrfonds	Struktūrfondu finansējums (2004-2006)	Apstiprinātie projekti (uzņemtās saistības)		Izmaksāts finansējuma saņēmējiem
			LVL	%	
1.	ERAF	268 501 824	271 656 139	101,17%	24,43%
2.	ESF	89 496 439	88 057 793	98,39%	33,52%
3.	ELVGF	64 551 275	64 843 887	100,45%	77,12%
4.	ZVFI	17 102 735	17 025 824	99,55%	71,02%
	<i>Kopā:</i>	<i>439 652 273</i>	<i>441 583 642</i>	<i>100,44%</i>	<i>35,83%</i>

2.TABULA

STRUKTŪRFONDU APGUVES STATUSS PA FONDIEM (LĪDZ 31.03.2009.)

#	Struktūrfonds	Struktūrfondu finansējums (2004-2006)	Izmaksāts SF finansējuma saņēmējiem	
			LVL	% no finansējuma
1.	ERAF	268 501 824	287 252 163	106,98%
2.	ESF	89 496 439	91 151 091	101,85%
3.	ELVGF	64 551 275	67 256 800	104,19%
4.	ZVFI	17 102 735	17 562 191	102,69%
	<i>Kopā:</i>	<i>439 652 273</i>	<i>463 222 245</i>	<i>105,36%</i>

Ja salīdzina 2004.–2006.gada perioda struktūrfondu izmantošanas statusu uz 2009.gada 31.martu, finansējuma saņēmējiem izmaksāti jau 105,36% no finansējuma, kas pārsniedz kopējo finansējuma apjomu un liecina par augstu kvantitatīvu apguves efektivitāti. Eiropas Komisijā deklarēti 394,2 milj.latu jeb 89,7% no piešķiruma, no Eiropas Komisijas saņemti 79% no piešķiruma, kas kopā ar veiktajiem avansa maksājumiem sastāda 95% no ES piešķiruma, kas ir maksimāli pieejamais apjoms līdz programmas slēgšanai, jo 5% ietver noslēguma maksājums.

Analizējot Kohēzijas fonda apguvi, jau uz 2006.gada decembri Eiropas Komisijā bija apstiprināti 46 Kohēzijas fonda projekti par 710,8 milj. eiro (499,5 milj. LVL) un piesaistīts viss 2006.–2009.gada plānošanas perioda finansējums.

3.TABULA
KOHĒZIJAS FONDA APGUVES STATUSS (LĪDZ 31.03.2007.)

Ministrija	Pieejamais finansējums	EK apstiprinātie projekti (uzņemtās saistības)		Izmaksāts KF finansējuma saņēmējiem
		LVL	% no pieejamā finansējuma (KF)	
	(KF)	LVL		
VidM		248 229 983	49,69%	24,39%
SM		248 721 946	49,79%	41,03%
FM		2 578 338	0,52%	19,59%
KF kopā	499 530 269	499 530 270	100,00%	32,65%

4.TABULA
KOHĒZIJAS FONDA APGUVES STATUSS (LĪDZ 31.03.2009.)

Ministrija	Pieejamais finansējums	EK apstiprinātie projekti (uzņemtās saistības)		Izmaksāts KF finansējuma saņēmējiem	
		LVL	% no pieejamā finansējuma (KF)	LVL	% no uzņemtajām saistībām (KF)
	(KF)	LVL		LVL	
VidM		248 229 983	49,69%	166 029 668	66,9%
SM		248 721 946	49,79%	166 649 578	67,0%
FM		2 578 338	0,52%	1 136 535	44,1%
KF kopā	499 530 269	499 530 270	100,00%	333 815 781	66,8%

2006.gada beigās pabeigti divi vides nozares un viens satiksmes nozares projekts, projektu realizācija turpināsies līdz 2010.gadam. Uz 2007.gada 1.ceturkšņa beigām Kohēzijas fonda saņēmējiem bija izmaksāts 32,65% no finansējuma (skat. 3.tab.), kas ir labs skaitlisks progress lielo projektu gadījumā, tomēr jāņem vērā, ka šāds apjoms varēja tikt sasniegts uz avansa maksājumu rēķina, kas var apgrūtināt turpmākā progresa dinamiku. Bija nepieciešams šo progresu paātrināt, lai būtu iespējams pabeigt projektus līdz 2010.gada beigām.

Uz 2009.gada marta beigām Kohēzijas fonda saņēmējiem jau izmaksāts 66,8% no līgumos uzņemtajām saistībām jeb 474,9 milj.eiro no Kohēzijas fonda finansējuma (skat.4.tab).

Kohēzijas fonda lēnāka apguve saistāma ar projektu lielumu un ilgumu – līdz 2010.gada beigām, kas ir lieli projekti, kuru izmaksas pārsniedz 1 miljonu latu un ilgst vairāku gadu

periodā. Salīdzinot ar tādu pašu periodu divus gadus iepriekš, izmaksu apjoms ir dubultojies, kas liecina par konstantu apguves pieaugumu.

Analizējot Kohēzijas fonda projektu ieviešanu, var atzīmēt, ka Kohēzijas fonda finansējums vides nozarē piešķirts 26 projektiem, no kuriem divi īstenoti pilnā apmērā un no Eiropas Komisijas saņemti noslēguma maksājumi 2,6 milj. latu apmērā. Transporta nozarē finansējums piešķirts 18 projektiem, septiņi projekti īstenoti pilnībā; no Eiropas Komisijas saņemti noslēguma maksājumi 28 miljoni latu.

Analizējot vispārīgo ES fondu apguvi un īstenošanas procesu 2004. – 2006.gada plānošanas periodā, jākonstatē, ka Eiropas Rekonstrukcijas un Attīstības fonda ietvaros īstenoti 857 projekti un sasniegti rezultāti vides infrastruktūras jomā, tūrisma nozarē, transporta sistēmu attīstības jomā, piemēram, atjaunoti 213 km ceļu, atjaunoti vai no jauna uzbūvēti 39 tilti. Atbalsts sniegts informācijas un sakaru tehnoloģiju, kā arī izglītības, veselības aprūpes un sociālās infrastruktūras jomā. Uzņēmējdarbības jomā īpaši atbalstāmās teritorijās īstenoti 173 infrastruktūras investīciju projekti, atbalstīti 362 mazie un vidējie uzņēmumi, atbalsts piešķirts finansējuma pieejamībai aizdevumu un garantiju veidā un lietišķās zinātnes attīstībai.

Īstenoti 553 Eiropas Sociālā fonda projekti – atbalstīti 152 nodarbinātības veicināšanas projekti, izglītības un tālākizglītības projekti, piemēram, 180 projektu ietvaros notikušas studentu mācību prakses, sociālās atstumtības mazināšanas ietvaros atbalstīti 303 projekti, kuru ietvaros apmācīti 800 sociālā darba speciālisti.

2004.-2006.gada plānošanas periodā Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda ietvaros pabeigti 2375 projekti, investīciju lauksaimniecības uzņēmumos atbalsta ietvaros atbalstu saņēmuši 656 lauksaimniecības uzņēmumi, lauksaimniecības produktu pārstrādes un mārketinga uzlabošanas ietvaros atbalstu saņēmuši 26 pārstrādes uzņēmumi, atbalsta jaunajiem zemniekiem ietvaros atbalstu saņēmušas 298 jaunās lauku saimniecības, tāpat atbalstīti lauku teritoriju pārveidošanās un attīstības veicināšanas, mežsaimniecības attīstības, vietējo rīcību attīstības (iniciatīvas „LEADER+” veida pasākums) un apmācības projekti.

2004.-2006.g. plānošanas periodā Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta ietvaros pabeigti 313 projekti, flotes atjaunošanas un zvejas kuģu modernizēšanas ietvaros atbalstīti 57 zvejniecības kuģi, zvejas un akvakultūras produktu apstrādes un mārketinga uzlabošanas, zvejas ostu aprīkojuma un akvakultūras atbalstā modernizēti 26 zivju ražošanas pārstrādes uzņēmumi, modernizētas 4 ostas un atbalstīti 22 akvakultūras uzņēmumi, piekrastes zvejas attīstības, sociāli ekonomisko pasākumu, atbalsta zvejas pagaidu pārtraukšanas gadījumos, jaunu noieta tirgu apgūšanas veicināšanas un ražotāju organizāciju atbalsta ietvaros atbalstu saņēmuši 196 zvejnieki/zvejas kuģu īpašnieki. [5]

Līdz ar to var secināt, ka ir īstenoti projekti dažādās jomās, kas noteikti deva savu ieguldījumu ekonomikas un sociālās sfēras attīstībā, bet galvenais jautājums ir, vai šīs jomas un

projekti bija izvēlēti efektīvi un vai to ieguldījums attīstībā ir maksimāls.

Kopumā var secināt, ka ES fondu izmantošanas un apgūšanas intensitāte Latvijā ir ievērojama un gandrīz viss pieejamais finansējums tiek apgūts, t.i., - tiek uzrādīta augsta kvantitatīvās apguves efektivitāte. Tomēr rodas jautājums, vai šis finansējums tiek piešķirts atbilstošiem mērķiem un atbilstošiem projektiem, kas nevarētu tikt īstenoti bez ES fondu palīdzības un atbilstošām jomām, kas vislielākā mērā veicinātu Latvijas tautsaimniecības attīstību, t.i., jautājums, vai šī apguve ir bijusi arī kvalitatīvi augstā līmenī. Lai to noskaidrotu, būtu jāizanalizē 2004.–2006.gada plānošanas periodā radušās ES fondu apguves problēmas, kā arī jāveic makroekonomiskās ietekmes izvērtējumu.

III. APGUVES EFEKTIVITĀTES PROBLĒMU ANALĪZE

Analizējot apguves rādītājus, redzam, ka, neskatoties uz kopējiem „labiem” ES fondu apguves datiem, radušās atsevišķas efektīvas apguves problēmas. 2006.gada beigās ir bijušas problēmas Labklājības un Izglītības ministrijas administrētajās ERAF nacionālajās programmās, kur apguves un izmaksu rādītāji ir ļoti zemi. Tāpat pastiprināta uzmanība finansējuma apgūšanai jāpievērš ESF projektos izglītības un zinātnes jomā. Kā viena no problēmām atklātajos konkursos ESF ietvaros ir struktūrfondu maksājumu pieprasījumu zemā kvalitāte, līdz ar to jāveic projektu īstenotāju konsultēšanu šajā jomā. Tāpat ir zems progress ESF grantu shēmu ieviešanā, kur vērojama lēna finanšu plūsma un problēmas ar finansējuma pieprasījumiem. Svarīgs aspekts ir arī regulāra ieviešanas progressa datu atjaunošana.

Pastiprināta uzmanība šajā periodā bija jāpievērš ESF nacionālo programmu īstenošanai, jo tās ir finansiāli ietilpīgākas un sarežģītāk administrējamas. Šeit jāatzīst Labklājības ministrijas pārraudzībā esošās jomas progress, kur veikto atmaksu apjoms pārsniedz 60% no pieejamā finansējuma. Par struktūrfondu projektu ieviešanas problēmu šajā periodā var minēt nacionālo programmu izmaksas, kas ir lielākas nekā sākotnēji plānotās. Problēmas saistītas arī ar ierobežoto finansējumu, kura dēļ jānoraida kritērijiem atbilstoši projekti.

Struktūrfondu īstenošanai līdz 2006.gada beigām izmaksāts mazs līdzekļu apjoms, ko var saistīt ar to, ka pastāvēja auditējamās vērtības nosacījums – maksājumus drīkst veikt tikai pēc auditējamās vērtības sasniegšanas projektā. Auditējamā vērtība tika definēta kā fiziski izmērāms veiktās darbības rezultāts, kas pamatots ar grāmatvedības dokumentiem. Daudzu projektu gadījumā šādu nosacījumu bija grūti izpildīt, turklāt uzņēmējdarbības programmās nepastāvēja avansa un starpposma maksājumi, kas noveda pie zema projektu ietvaros izmaksāto ES fondu līdzekļu apjoma.

Bieži rodas problēmas ar nepareizi veiktu iepirkumu, kas neatbilst Publisko iepirkumu likuma nosacījumiem, līdz ar to rodas neatbilstoši veikti izdevumi projektu ietvaros, ko nav iespējams finansēt no struktūrfondu līdzekļiem.

Uz 2009.gada 31.martu ES fondu apguves procesā problēmas rada neatbilstoši veiktie izdevumi, kas sastāv no

projekta izdevumiem, kas aktivitātes ietvaros netiek atbalstīti, un izdevumiem, kas radušies iepirkumu procedūras reglamentējošo normatīvo aktu neievērošanas rezultātā. Par šādiem izdevumiem projektu ietvaros nevar saņemt ES fondu atbalstu.

Būtiskākās problēmas Kohēzijas fonda projektu īstenošanā saistāmas ar Latvijas būvniecības uzņēmumu zemo kapacitāti liela mēroga projektu īstenošanā un izmaksu pieaugumu.

Jāuzsver, ka apguves dati parāda problēmas projektu īstenošanas procesā. Daudz projektu tiek pagarināti inflācijas, neveiksmīgu iepirkumu procedūru un mainīgās tirgus situācijas dēļ. Tāpat ir projekti, kuri vispār netiek līdz galam īstenoti, un līdz ar to netiek sasniegts ne projektu realizācijas, ne visas atbalsta programmas mērķis.

Pie negatīvajiem tautsaimniecību ietekmējošajiem faktoriem ES fondu piešķirumu rezultātā jāpiemin inflācijas palielināšanās, kuras iemesls bija gan pieprasījuma pieaugums, gan nepamatotas cenas projektos, norādot lielāku cenu nekā reālā tirgus cena, lai saņemtu lielāku finansējumu.

Latvijā pašlaik vērojama tendence piešķirt ES fondu līdzekļus jomām, kurās vērojams vislielākais pieprasījums, savā veidā saskaņojot pieprasījumu ar piedāvājumu. Šāda pieeja savā būtībā ir nepareiza, jo šādā veidā ar ES fondu atbalsta starpniecību tiek grauta veselīga konkurence un tiek kropļota tirgus situācija. Pieprasījumu jāņem vērā, nevis nosakot tās jomas un virzienus, kurām tiks piedāvāts atbalsts, bet vēlākā stadijā, sadalot un sabalansējot pieejamos finansējuma apjomus pa programmām.

IV. STRUKTŪRFONDU MAKROEKONOMISKĀ IETEKME UZ TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBU

Analizējot apguves efektivitāti, to var mērīt, izmantojot makroekonomiskās ietekmes rādītājus. Saskaņā ar Finanšu ministrijas pasūtīto pētījumu „ES fondu makroekonomiskās ietekmes izvērtējums” [6],[7] līdzekļu novirzīšana cilvēkresursiem un infrastruktūrai ir pozitīvi vērtējama, jo tiek prognozēts, ka šiem faktoriem būs samērā pozitīva ietekme uz tautsaimniecības attīstību. Tiek uzsvērts, ka inflācijas procesu 2004. – 2006.gadā noteica citi faktori, nevis ES fondi. Tiek secināts, ka fondiem bijusi pozitīva ietekme uz reālajām darba algām un budžeta sabalansēšanu. Autore var piekrist apgalvojumiem par pozitīvo ietekmi uz ekonomikas attīstību un darba algu pieaugumu, jo ES fondi tomēr ir finanšu investīcijas, kas nodrošina attīstību un aktivitātes pieaugumu ekonomikā un darba tirgū. Tomēr nevar piekrist apgalvojumam par inflāciju, jo daudzās jomās ES fondi „izkropļoja” tirgus cenas, iejaucoties ar projektu iepirkumiem un mēģinot veidot „uzpūsto” cenu politiku, lai optimizētu projektu izmaksas.

Finanšu ministrijas minētajā pētījumā „ES fondu makroekonomiskās ietekmes izvērtējums” veikta ES fondu ietekmes analīze, kuras galvenie rezultāti atspoguļoti 5.tabulā. Šajā tabulā atspoguļota fondu iespējamā ietekme uz galvenajiem makroekonomikas rādītājiem – iekšzemes kopproduktu (IKP), darba ražīgumu, nodarbinātību, patēriņa cenu līmeni, reālo algu pieaugumu, valdības budžeta bilanci

procentos no IKP. Analīzei izmantoti pieņēmumi – 30% „izspiešana”, tas nozīmē, ka faktiskais ES fondu papildus līdzekļu izlietojums ir par 30% lielāks, nekā izdevumi būtu bijuši bez fondu starpniecības. Tas saistīts ar to, ka saskaņā ar Eiropas Savienības regulās esošajiem nosacījumiem ES fondu līdzekļi paredzēti projektiem, kas nevarētu tikt īstenoti bez ES fondu atbalsta. Tāpat izmantots specifisks pieņēmums par 0,8% ražošanas apjoma elastību - sabiedriskā kapitāla ietekmi uz privāto ražīgumu, tas nozīmē, ka ir pieņemts, ka 1% ES fondu līdzekļu ieguldījums sabiedriskajā infrastruktūrā dod privātā ražošanas apjoma pieaugumu par 0,8%. IKP, darba ražīgumam, nodarbinātībai, patēriņa cenu līmenim un reālo algu pieaugumam atspoguļota kumulatīvā jeb uzkrātā ietekme.

Tā kā šie dati var tikt salīdzināti ar faktiskajiem statistikas rādītājiem, var aplūkot to procentuālo ietekmi. Laika posmā no 2003. līdz 2007.gadam faktiskais IKP palielinājās par 48,8%, cenu līmenis paaugstinājās par 34%. Līdz ar to saskaņā ar 5.tabulas datiem mazāk par 30% - 14,5% 2007.gada beigās – no kopējā pieauguma un viena ceturtdaļa no inflācijas var teorētiski tikt attiecināta uz fondu makroekonomisko ietekmi. Fondu ietekme uz faktiskajām algām nav tik liela, jo kopējie dati rāda, ka 2004.gadā faktiskās algas pieauga par 2,4%, 2005.gadā par 10%, 2006.gadā par gandrīz 20%, taču tabulā norādītie ES fondu ietekmes dati norāda uz nelielu ietekmi – 3,4% 2007.gadā.

Kopumā, analizējot 5. tabulā ietvertos rādītājus, var secināt, ka fondu ietekme 2004.–2008.gadā bijusi pozitīva attiecībā uz IKP, darba ražīguma un nodarbinātības pieaugumu, bet atstājusi negatīvu ietekmi uz inflācijas pieaugumu un tirdzniecības bilances deficītu. Tāpat pozitīva ietekme bijusi uz budžeta bilanci un neitrāla uz algu pieaugumu.

Tomēr, ja ņemam vērā Centrālās statistikas pārvaldes datus par vispārējo IKP pieaugumu turpmākajā laika posmā, t.i., 2008., 2009.gadā [8], jāsecina, ka šī attīstība vairs nav pozitīva – IKP indekss procentos pret iepriekšējo periodu ir 95,8 2008.gadā un tikai 82,0 - 2009.gadā, kas liecina arī par to, ka arī fondu ietekme nav pozitīva un fondu izlietojums nav pietiekami efektīvs.

Kaut gan līdz 2007.gadam vispārējās tendences ir pozitīvas, nevar viennozīmīgi apgalvot, ka Eiropas Savienības fondi ir izmantoti efektīvi un šī attīstības tendence iegūta tieši ES fondu projektu darbības rezultātā. Ja Eiropas Savienības fondiem būtu tik liela pozitīva ietekme, tad arī no 2009.gada šī ietekme būtu turpinājusies un mazinājusi IKP kritumu, tomēr tas tā nav noticis, līdz ar to var secināt, ka ES fondi netiek pilnībā efektīvi izmantoti.

Saskaņā ar iepriekšminēto Finanšu ministrijas pētījumu veikta ES fondu ietekmes prognoze 2007. – 2013.gada periodā, tā veikta tāpat kā iepriekš, ņemot vērā „izspiešanas” faktoru 30%, bet 0,5 ražošanas apjoma elastību. 6. tabulā atspoguļoti galvenie rādītāji.

5.TABULA
FONDU IETEKME 2004. – 2006.GADA PLĀNOŠANAS PERIODĀ

Rādītājs	2004	2005	2006	2007	2008 (prognoze)
IKP (kumulatīvā ietekme)	0,7	3,3	8,2	14,5	21,3
Darba ražīgums (kumulatīvā ietekme)	-0,5	-0,9	0,5	3,7	9,9
Nodarbinātība (kumulatīvā ietekme)	0,8	3,2	6,1	8,5	8,9
Patēriņa cenu līmenis (kumulatīvā ietekme)	0,0	2,4	5,8	9,0	8,5
Reālo algu pieaugums (pa gadiem)	0,7	2,4	2,6	3,4	3,1
Valdības budžeta bilance, procentos no IKP (pa gadiem)	0,7	1,9	3,1	4,1	4,1

6.TABULA
PLĀNOTĀ FONDU IETEKME 2007. – 2015.GADĀ

Rādītājs	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
IKP (uzkrātā ietekme)	0,0	1,0	4,4	8,9	13,0	17,6	22,5	27,4	31,2
Darba ražīgums (uzkrātā ietekme)	0,0	-0,7	-1,4	-0,3	1,8	4,9	8,6	12,3	16,5
Valdības budžeta bilance, procentos no IKP (pa gadiem)	0,0	1,0	2,5	3,4	3,9	4,2	4,5	4,7	4,2

Saskaņā ar šo veikto simulāciju tiek noteikta ES fondu pozitīva ietekme uz rādītājiem – IKP, darba ražīgumu un valdības budžeta bilanci –, kuriem prognozēta pozitīva izaugsme, kas reālajā situācijā nav piepildījusies. Tas nozīmē, ka veiktajos ES fondu ietekmes aprēķinos iespējamas nepilnības, īpaši sniegtajos rādītājos pēc 2006.gada, un izmantotā formula atspoguļo tikai vispārīgas tendences, pieņemot, ka ārējie ietekmējošie faktori paliek nemainīgi, kā tas nav noticis reālajā situācijā.

Kopumā jāsecina, ka Eiropas Savienības fondu projektu ietekme līdz 2007.gadam bijusi pozitīva, bet nav pietiekami efektīvi ietekmējusi ekonomisko izaugsmi un nodrošinājuši tās ilgtspējīgumu, īpaši pamatnozārēs, tādās kā rūpniecība un sabiedriskie pakalpojumi. Līdz ar to nepieciešamas izmaiņas gan ES fondu plānošanas, gan sadales procesā, kas veicinātu ilgtermiņa tautsaimniecības attīstību un palīdzētu valstij atbilstoši ekonomiskajai situācijai.

7.tabulā saskaņā ar Finanšu ministrijas pētījumu atspoguļotas izmaiņas pievienotajā vērtībā pa sektoriem salīdzinājumā ar bezfondu situāciju, ņemot vērā 2004. – 2006.gada plānošanas perioda ietekmi.

No tabulas var secināt, ka visumā visos sektoros vērojams pievienotās vērtības pieaugums fondu ietekmē, kas ir loģiski, jo šajos sektoros tiek veiktas investīcijas. Lielākais pievienotās vērtības pieaugums sakoncentrējies privāto pakalpojumu jomā, kas patiesībā neliecina par labu un efektīvu attīstības scenāriju, jo fondu radītie ienākumi tiek iztērēti vairumā

privātajam patēriņam, tiek apmaksātas dārgas konsultācijas. Tāpat liela fondu ietekme vērojama lauksaimniecības jomā, kur fondi veicinājuši ievērojamu attīstību. Neskatoties uz ieguldīto finansējumu, salīdzinoši maz attīstījusies rūpniecības joma, kas dod pamatu uzskatīt investīcijas par neefektīvām vai fiktīvām, t.i., tikusi finansēta esošā ražošana un nav bijusi uzsākšanas vai palielinājuma ietekme.

7.TABULA

IZMAIŅAS PIEVIENOTAJĀ VĒRTĪBĀ PA SEKTORIEM

	2004	2005	2006	2007	2008 (prognoze)
Rūpniecība	0,3	0,8	2,4	5,2	8,6
Privātie pakalpojumi	0,2	2,8	8,7	17,3	27,9
Celtniecība	0,0	0,9	3,9	8,2	14,1
Lauksaimniecība	2,0	7,2	14,4	21,8	27,2
Sabiedriskie pakalpojumi	0,2	1,1	2,9	4,6	6,2

V. PRIEKŠLIKUMI EFEKTĪVAI STRUKTŪRFONDU APGŪVEI

Jaunajā plānošanas periodā nepieciešams pavērsiens projektu ieviešanas attīstībā un ir jāpievēršas zināšanu ekonomikai ar lielāku augsti kvalificēta darbaspēka nepieciešamību. Tas atbilst gan Latvijas ekonomiskajai situācijai, nelielajai dabas resursu pieejamībai valstī, kā arī vispārējiem attīstības plāniem. Ir nepieciešams atbalstīt zināšanu pārnesi no universitātēm un pētniecības centriem uz uzņēmumiem, lai padarītu radītās inovācijas par pelnošiem tirgus produktiem. Universitāšu un pētniecības centru veikto pētījumu komercializācija ir viens no nākotnes ekonomiskās izaugsmes pamatfaktoriem. Lai palielinātu Latvijas konkurētspēju jaunajos apstākļos, kad visā pasaulē izplatītāka tendence kļūst jaunu produktu un tehnoloģiju radīšana, ir nepieciešams atbalstīt kompetences centru izveidi, kur koncentrētos vienas nozares uzņēmumu un pētniecības iestāžu radītās zināšanas, augsti kvalificētu darbinieku piesaisti un noturēšanu Latvijā, kā arī ražošanu ar augstu pievienoto vērtību.

Tāpat svarīgu vietu vēl joprojām ieņem iekārtu modernizācija un jaunu rūpnīcu radīšana, bet tā kā šāds atbalsts ir ienesīgs, tad šāda veida investīcijām atbalsts pieejams no finanšu institūcijām. Turklāt 2008.gada sākumā ekonomiskās krīzes situācija pasaulē nerada priekšnoteikumus veiksmīgai ražošanas uzsākšanai. Lielāks uzsvars ES fondu atbalstā jāliek uz investīcijām augstajās tehnoloģijās, augstas pievienotās vērtības ražošanu, jaunu produktu radīšanu, piedāvājot vairāk atbalsta programmu, lielāku finansējumu un augstāku līdzfinansējuma likmi. Šīs jomas radīs konkurētspējīgu priekšrocību nākotnes ekonomiskajai attīstībai Latvijā.

Jāpēta pieprasījums pēc atbalsta programmām, nav lietderīgi izveidot programmu, uz kuru neviens nepiesakās. Lai sabalansētu pieejamo finansējumu ar potenciālo projektu pieteikumu skaitu un apgūtu visu pieejamo finansējumu, jānosaka potenciālo atbalsta pretendentu skaitu katrai struktūrfondu finansējuma aktivitātei un tās paredzētajām

apakšprogrammām, lai izvērtētu finansējuma sadalījumu pa aktivitātēm un apakšprogrammām. Nepieciešams noteikt potenciālo projektu iesniedzēju skaitu, lai varētu efektīvi organizēt projektu pieņemšanas un izvērtēšanas procesu. Nepieciešams sabalansēt katrā uzsaukumā izlieto to finansējuma apjomu ar potenciālo pieteicēju skaitu, lai varētu noteikt pirmajos uzsaukumos sadalāmo finansējuma apjomu atbilstoši potenciālajam pieprasījumam. Tā kā nav adekvāti salīdzināt dažādu aktivitātes apakšprogrammu projektus atklāta konkursa shēmā, nepieciešams sadalīt aktivitātēm pieejamo finansējumu pa apakšprogrammām. Lai to izdarītu, nepieciešami pētījumi par potenciālo pieteicēju aktivitāti katrā aktivitātes apakšprogrammā.

Pēc autora priekšlikuma struktūrfondu vadošajai iestādei tika veikts šāds pētījums un tā rezultāti izmantoti gan plānošanas procesā, gan potenciālo projektu iesniedzēju piesaistei.

Analizējot projektu iesniegumu veidlapas, var secināt, ka tiek prasīts daudz nevajadzīgas informācijas, kas nav nepieciešamas projekta izvērtēšanai, tas apgrūtina gan projektu pieteicējus, gan arī bremsē vērtēšanas procesu. Piemēram, apmācību programmas saturs, Apmācību un kvalifikācijas paaugstināšanas programmai uzņēmējiem. Šo informāciju būtu daudz lietderīgāk pieprasīt tikai apstiprinātajiem projektiem projekta īstenošanas laikā, lai noteiktu, vai projekts tiek īstenots atbilstoši mērķim. Tāpat nav nekādas atšķirības pieprasītajai informācijai projektiem, kuriem maksimālais atbalsta apjoms ir 50 000 LVL vai 150 000 latu, kas pēc būtības nav pareizi. Mazākajiem projektiem vajadzētu būt vienkāršotiem, lai paši projektu iesniedzēji varētu bez grūtībām aizpildīt pieteikumu veidlapas.

Nepieciešams iekļaut Ministra kabineta noteikumus iespēju avansa maksājumu piešķiršanai ne tikai pašvaldības un valsts institūcijām, bet arī privātajiem finansējuma saņēmējiem, pretējā gadījumā var tikt būtiski aizkavēta 2007. – 2013.gada atbalsta programma, kā, piemēram, Kompetences centri, Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde, ieviešana. Lai nodrošinātu projektu un programmu efektīvu ieviešanu, 2007. – 2013.gada plānošanas periodā nepieciešams ieviest avansa maksājumus arī uzņēmējdarbības programmās, kas nav darīts 2004. – 2006.gada periodā. Īpaši nozīmīgi tas ir ekonomiskās krīzes periodā tādām programmām kā Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde, Augstas pievienotās vērtības investīcijas.

Lai nodrošinātu ES fondu projektu efektivitāti, jāveic arī programmu pilnveidošanas pasākumi. Par 2007. – 2013.gada perioda plānotajām Darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” programmām autors ir izteicis priekšlikumus Ekonomikas ministrijai kā atbildīgajai iestādei.

Aktivitātēm „Jaunu produktu un tehnoloģiju attīstība – ieviešana ražošanā”, „Augstas pievienotās vērtības investīcijas” un „Ieguldījumi mazo un vidējo komersantu attīstībā īpaši atbalstāmajās teritorijās” jāpalielina atbalsta intensitāte līdz 40% un pieejamais atbalsta apjoms, pretējā gadījumā tiek apdraudēta projekta iesniedzēju aktivitāte un pieejamo līdzekļu apguve.

Darbības programmā jāiekļauj aktivitāte „Uzņēmējdarbības motivācija un inovāciju kultūra”, kas sekmēs jaunu inovatīvu uzņēmumu radīšanu un ekonomisko attīstību.

Apmācību un konsultāciju izmaksas uzņēmējdarbības attīstības programmās var finansēt no Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem, kas ļaus efektīvāk izmantot infrastruktūras iegādei paredzētos ES fondu līdzekļus.

Vairākās uzņēmējdarbības attīstības programmās, piemēram, Augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste, Atbalsts jaunu produktu, pakalpojumu vai tehnoloģisko procesu izstrādei un ieviešanai ražošanā, nepieciešams atbalsta pretendentu lokā iekļaut arī lielos uzņēmumus, jo šie uzņēmumi ar savu pieredzi un finanšu līdzekļu pieejamību var būt potenciāli labāko projektu īstenotāji. Lielajiem komersantiem var noteikt zemāku atbalsta intensitāti nekā vidējiem un mazajiem komersantiem. Tāpat, lai nodrošinātu programmu lietderību un finansējuma apgūšanu, nepieciešams vidējiem un mazajiem komersantiem noteikt augstāku atbalsta intensitāti.

Klasteru programmas ietvaros jāatbalsta daļētās infrastruktūras – laboratoriju izveidi un iekārtu iegādi, piekļuve kurām tiks nodrošināta visiem klastera dalībniekiem, nosakot atbalsta intensitāti 40% apmērā no atbalstāmajām laboratorijas izveides un iegādes izmaksām.

Attiecībā uz aktivitāti „Komercedarbībā izmantojamo platību attīstība” par atbalsta pretendentiem jānosaka gan pašvaldības un to uzņēmumi, gan individuālas kompānijas, kuru darbības nodrošināšanai nepieciešami ne mazāk kā 10ha industriālās platības zemes. Šis nosacījums novērstu finansējuma piešķiršanu starpniekiem, kuri darbojas spekulatīvos nolūkos. Turklāt bieži privātais sektors šādas komercedarbībā izmantojamo platību apsaimniekotāja funkcijas varētu veikt efektīvāk kā pašvaldību iestādes. Šajā gadījumā lietderīgi konkursu un finansējumu sadalīt divās daļās:

- 1) pašvaldību un to uzņēmumu konkurss;
- 2) individuālo uzņēmumu un industriālo platību attīstītāju konkurss.

Tāpat jāatbalsta industriālo platību attīstība Rīgas reģionā, kur atrodas vairākas potenciālas veiksmīgu industriālo platību vietas. Tā kā vēlams atbalstīt horizontālo reģionālo prioritāti, ieteikums noteikt atbalsta intensitāti lielāku reģioniem un mazāku Rīgas reģionam.

Attiecībā uz aktivitāti „Biznesa inkubatori” nepieciešams pieprasīt minimālo kopējo platību 2000 m², optimālo platību – 3000 m². Programmas ietvaros paredzēt atbalstu arī biznesa inkubatoru klasteriem – vairākiem mazāka izmēra inkubatoriem ar vienotu administrāciju, kas atrodas vienā reģionā un kuru kopējā platība veido vismaz 2000 m². Šādas platības noteiktas par optimālajām saskaņā ar daudziem esošu inkubatoru darbības efektivitātes pētījumiem.

Nosakot aktivitāšu attiecināmās izmaksas, jāiekļauj tajās un jānosaka ierobežojumi projektu administrācijas izmaksām. Turklāt šis ierobežojums jānosaka starp programmām. Ierosinājums noteikt 10% ierobežojumu.

Ieteikums samazināt pieejamo finansējumu aktivitātēm „Kompetences centri”, „Tehnoloģiju inkubatoru veidošana”,

„Biznesa inkubatori” un „Klasteru attīstība”, finansējumu papildus piešķirot aktivitātēm „Atbalsts uzņēmējdarbībai ar augstu pievienoto vērtību”, „Ieguldījumi MVK attīstībā īpaši atbalstāmās teritorijās”, „Komercedarbībā izmantojamo platību attīstība”. Minēto programmu pirmajā grupā paredzētais finansējums visdrīzāk netiks apgūts, jo nav pietiekoši potenciālo atbalsta pretendentu. Savukārt programmu otrajā grupā paredzētais finansējums ir nepietiekams un apdraud programmas mērķu īstenošanu.

Jāatzīmē, ka par neefektīvām investīcijām varētu nosaukt ES fondu ieguldījumus bezdarbnieku problēmu risināšanā un pārkvalifikācijā, jo no šāda veida pasākumiem Latvijā nav redzamas atdeves. Tā vietā ekonomiskās lejupslīdes apstākļos vajadzētu atbalstīt uzņēmējdarbību, infrastruktūras attīstību, kas var sniegt reālu ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā. Jāuzsver, ka galvenais nav vienkārši sasniegt augstus ES fondu izlietojuma rādītājus, bet izlietot šo finansējumu efektīvi, tādā veidā paaugstinot valsts konkurētspēju.

Lai nodrošinātu normatīvajiem dokumentiem atbilstošu iepirkumu veikšanu projektu ietvaros, nepieciešams veikt pastiprinātas iepirkumu pārbaudes pirms reālo izdevumu veikšanas un veikt attiecīgu iepirkumu konsultāciju darbu. Lai paātrinātu izmaksāto ES fondu līdzekļu plūsmu, nepieciešams ieviest avansa un starpposma maksājumus projektu īstenotajiem.

Lai nodrošinātu pilnīgu projektu īstenošanu un līdz ar to atbalsta pieprasīšanu, īpaši ekonomiskās lejupslīdes vai inflācijas apstākļos, iespējama risinājums varētu būt administratīvo ieviešanas procedūru vienkāršošana, projekta aktivitāšu izmaiņu elastīga pieļaušana un efektīvs konsultatīvais atbalsts.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. **Ministry of Finance.** Latvia. *Single Programming Document. Objective 1 Programme. 2004 – 2006* [tiešsaiste]. 365 p. Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/05-saistosie_dokumenti/spd_en_09112006.pdf
2. *Īpašo uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības finanšu resursu (strukturfondu un Kohēzijas fonda) apguvi* [tiešsaiste]. 26.01.2007., 24 lpp., Izskatīts 2007.gada 13.febr. MK sēdē, prot. Nr.29, 45&. Pieejams:http://www.esfondi.lv/upload/01-strukturfondi/TUMESLALzino_26-01-07.pdf
3. *Par virsraistību uzņemšanos Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta līdzfinansētajām Vienotā programmdokumenta aktivitātēm 2004. – 2006.gada plānošanas periodā.* 18.12.2006. Ministru kabineta rīkojums Nr. 975. Rīga : Ministru kabinets, 1 lpp.
4. *Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības finanšu resursu (strukturfondu un Kohēzijas fonda) apguvi* [tiešsaiste]. Finanšu ministrija, 38 lpp.,27.04.2007., Izskatīts 2007.gada 15.maija MK sēdē, prot. Nr.29, 45&. Pieejams:http://www.esfondi.lv/upload/01-strukturfondi/FMzino_15-05-07.pdf
5. *Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības finanšu resursu (strukturfondu un Kohēzijas fonda) apguvi līdz 2009.gada 31.martam* [tiešsaiste]. Finanšu ministrija, 18.05.2009., 31 lpp. Izskatīts 2009.gada 26.maija MK sēdē, prot. Nr.33, 56&. Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/01-strukturfondi/FMzino_180509_ES_fondi.pdf
6. **Finanšu ministrija.** *ES fondu makroekonomiskās ietekmes izvērtējums, Pirmā posma ziņojums, Izpildītājs – Biedrība „Baltijas Starptautiskais Ekonomikas Politikas Studiju centrs”, Rīga, 2007., 64 lpp.*

7. **Finanšu ministrija.** *ES fondu makroekonomiskās ietekmes izvērtējums, Otrā posma ziņojums, Izpildītājs – Biedrība „Baltijas Starptautiskais Ekonomikas Politikas Studiju centrs”*, Rīga, 2008., 20 lpp.
8. *Iekšzemes kopprodukta indeksi. Centrālās statistikas pārvaldes datubāze [tiešsaiste]-[skatīts] 20.07.2010.*] Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/dati/statistikas-datubazes-28270.html-0>

Sanda Blumberga. Author is a doctoral student at Riga Technical University, Faculty of Management and Engineering economics, Institute of International economic relations and Customs. In 2004 she has gained Masters Degree of social sciences in management science, major of management of international economic relations at the Riga Technical University.

Major offices held include Head of Structural Funds Strategic Planning Unit at Latvian Investment and Development Agency and Head of Planning and Control Unit at Ministry of Finance of the Republic of Latvia, Project appraisal department. Author has also been involved in some research work and supervision of bachelors and masters papers at Riga Technical University.

Sanda Blumberga. Effectiveness of acquirement of European Union funds in Latvia

Effective European Union funds utilisation is important to provide positive EU funds impact and achieve aims of development.

The aim of the research is to implement European Union funds utilisation analysis, to evaluate effectiveness of the funds acquirement and to provide suggestions for more effective EU funds utilisation. Materials used include Cabinet of Ministers reports, research ordered by Ministry of Finance and personal experience in the sphere. Methods used in this research include logically constructive method, analysis of statistics, data and economic processes comparison method and historic approach making conclusions on analysis of past developments.

Analysing data of EU funds planning period 2004 – 2006, it can be concluded that although there are some problems EU funds utilisation and acquirement intensity in Latvia is rather high and all the available financing is acquired, it means that high quantitative acquire effectiveness is shown. But the question rises, if this financing is allocated according to the aims stated and to the appropriate projects that would enhance the development of the country in the highest degree, it means, is this acquire also on qualitative high level.

Analysing effectiveness of funds utilisation it can be measured with macroeconomic impact indices. Overall EU funds' projects impact till the year 2007 has been positive but it has not sufficiently influenced economic growth and provided sustainability, especially in basic branches as industry and public services. Therefore there is a need for changes in EU funds planning and distribution process that would enhance long-term development of national economy and would help the country according to the economic situation.

Author offers suggestions for more effective EU funds acquire. In the new planning period there is a need for change in project implementation and turn has to be made towards knowledge-based economy attracting high qualified personnel. Support programmes have to be balanced according to development needs and economic situation in the country. There is a need to implement advance payment system to entrepreneurship projects, simplify project implementation procedures and project application forms. Also there is a need for improvement in content of the support programmes.

Санда Блумберга. Эффективность освоение фондов Европейского Союза в Латвии

Эффективное освоение фондов Европейского Союза является важным для обеспечения позитивного воздействия фондов Европейского Союза и достижения целей развития.

Целью этой статьи является оценка освоения фондов Европейского Союза в Латвии, в том числе эффективности освоения и формулировка разработанных предложений по увеличению эффективности освоения. В исследовании использованы доклады Кабинета Министров, материалы Министерства Финансов и Центрального управления статистики и личный опыт в этой области. Исследование выполнено с использованием логически конструктивного метода, анализа статистики, метода сравнения данных и экономических процессов и исторического подхода.

Анализируя показатели периода планирования 2004 – 2006 гг., можно сделать вывод, что, несмотря на некоторые проблемы, объем освоения фондов Европейского Союза высокий, и почти все доступное финансирование освоено, что означает высокую количественную эффективность освоения. Но вопрос в том, соответствует ли предоставленное финансирование целям и соответствующим проектам, которые способствовали развитию страны в наибольшей мере, то есть, было ли освоение качественным на высшем уровне.

Анализируя эффективность освоения, измерить это можно при использовании показателей макроэкономического воздействия. В общем итоге можно сделать заключение, что влияние фондов Европейского Союза до 2007 года было позитивным, но оно недостаточно эффективно повлияло на экономический рост и не обеспечило продолжительное влияние, особенно в таких отраслях, как промышленность и сфера общественных услуг. Для этого необходимы изменения в процессе планирования и распределения фондов, которые способствовали бы продолжительному развитию народного хозяйства и помогли стране в соответствующей экономической ситуации.

Автор выдвигает предложения по увеличению эффективности освоения фондов Европейского Союза. В новый период планирования фондов Европейского Союза нужны перемены в развитии проектов и необходимо развивать экономику на основе знаний с привязкой высококвалифицированной рабочей силы. Программы поддержки необходимо сбалансировать с потребностями развития и экономической ситуации в стране. Необходимо внедрить систему аванса в проектах предпринимательской деятельности, упростить процедуры внедрения проектов и заявочные формуляры. Также необходимо усовершенствование программ поддержки.

Most important publications:

1. Blumberga S. European Union funds and their influence on the regional development of Latvia. In: Research for Rural Development 2009. Annual 15th International Scientific Conference Proceedings, Jelgava, Latvia, LLU, 2009, p. 196 – 202.

2. Blumberga S. Eiropas Savienības fondu sadales teorētiskie principi un projektu efektivitātes novērtējums. RTU zinātniskie raksti, 3. sēr., Ekonomika un uzņēmējdarbība, 18. sēj., 2009, 19. - 25. lpp.

Current research interests include European Union funds operation and effectiveness analysis, cost – benefit analysis; previously author has been occupied in specific research on EU Cohesion Fund, general international economic relations and efficiency of educational system.

Contact data: Address of institute: Meža Street 1/7, Riga, Latvia

Phone: 67089366

E-mail: sanda.blumberga@gmail.com.